

EXPO MILANO 2015 MÕTTEKODA

30. mai 2013 Tallinnas

Mõttekoja eestvedaja: Andres Kask

Protokollija: Krista Mikhelsaar

Osalejad: Marco Klemente, Mait Palts, Jakob Saks, Mari-Liis Kapustin, Jaan Kelder, Indrek Pällo, Allan Arias, Meelis Niinepuu, Rain Laane, Euve Šank, Raul Rebane, Salme Rannu, Erki Peegel, Toomas Tamsar, Marika Jahilo

Kutsutud: Martin Hirvoja, Maarja Loorents, Jaan Heinsoo

Päevakord:

1. Sissejuhatus
2. Suursaadiku ettekanne
3. Milaano EXPO 2015 tutvustus
4. Raul Rebane
5. Osalejate mõtted
6. Kokkuvõte

Andres Kase tervitus ja sissejuhatus.

Marco Clemente: Suur tänu kutse eest koosviimisele ning EXPOle minemisega seotud initsiatiivi eest. EXPOle minekuks on teie ajagraafik väga hea, kus avamiseni on 700 päeva. Itaalia jaoks on EXPO suurepärane võimalus oma majandust ergutada. Itaalias on olnud rasked ajad, kuid olukord on paranemas.

Milaano on Lombardia piirkonna pealinn. Lombardia on majanduse seisukohalt Itaalia juhtiv regioon, sisemajanduse kogutoodang on peaaegu 1/6 kogu Itaalia omast. Kui Lombardia oleks iseseisev riik, siis asuks see kindlasti maailma 30 rikkaima riigi seas. Regioonis elab ca 10 miljonit inimest, kellest 1,3 miljonit elab Milaanos. Lombardia ei ole mitte ainult mõjus majanduse piirkond, vaid on ka tugev sotsiaalse ja kultuurilise tausta poolest. Seal asub näiteks La Scala. Lombardias asuvad mõned üliolulised äri-, finants- ja tööstusettevõtted. Sissetulek inimese kohta on 35% kõrgem kui Euroopa riikide keskmine. Lombardia on üks neljast *driving regions of Europe* (Baden-Württemberg, Lõuna-Prantsusmaa (nime ei suutnud tuvastada) ja Kataloonia). Põhilised

majandussektorid on tugiteenused (65%), tööstus (34%) ja põllumajandus (1%). Enne II maailmasõda oli põllumajandus olulisim sektor ning isegi praegu kui see protsendinumber tundub väike, on põllumajandusel Lombardias oluline koht. Sellega seoses on oluline, et Milaano EXPO pea teemad on toit, *Energy for Life*. Piirkonnas on ka palju väikese- ja keskmise suurusega tööstusettevõtteid, millede põhilisteks sektoriteks on mehhaanika, elektroonika, metall (teras), tekstiil, keemia, farmaatsia, toiduained, mööbel ja jalanõud. Milaano on Itaalia finants-pealinn. Linnas on väga tugev pangandus, transport, turism. Milaano ja Lombardia konkureerivad turistide osas Veneetsia, Firenze, Rooma ja Pisaga. Lombardia regioon on väärt rohkem tähelepanu, tegemist on ka järvede piirkonnaga. Milaano ise on kui kunstiteos. Lombardias on 3 lennuvälja – Malpensa, Linate ja Orio al Serio. 600km kiirteid, 1700km raudteed.

Andres Kase Milaano EXPO 2015 tutvustus (slaidid lisatud).

Ruve Šank: Eelnevad EXPOd on ka olnud seotud toiduga. Korraldajate mõttest on jäänud kõlama, et tegu ei ole riikide vahelise ehituskonkursiga. Vähem tähelepanu pöörata ehituslikule ning rohkem tähelepani pöörata inimestele.

Andres Kask: Märksõna on innovatsioon. Korraldajad on andnud vabad käed ehitiste osas, kuid toit on see, milles korraldajad näevad kesksel teemat.

Jaan Kelder: Kui kitsendatud teema on? *Feeding the Planet* on suhteliselt lai teema - mitte ainult toit, mida me sööme, vaid ka pehmed väärtused, isikuvabadus, demokraatia, e-hääletamise võimalused, ettevõtlusvabadus jne. Kas on ruumi manööverdada toidu definitsiooni ümber? Kogu see küla hakkab süüa pakkuma. Omaan ja Venemaa on meie kõrval, neil on raha, õli ja toitu, aga nendes riikides puudub vabadus. Meil on ajalooline võimalus eristuda – kindlasti me eristume toidus, kindlasti me eristume puhta looduse poolest. See ekspordiartikkel, mis meil kotis on, seda ma nimetan Vabaduse lugu – Euroopas ei ole palju riike, kes mäletaksid Vabaduse lugu või vabaduse kaotamist või vabaduse kätte võitmist ning sellega seoses on võimalik lahti rääkida tooted, teenused ja toidu temaatika.

Andres Kask: Korraldajad annavad vabad käed toidu teema tõlgendamiseks, toit kitsalt ei ole see teema.

Raul Rebane: Läheme jutustama Eesti lugu, mis peab olema sihtgrupile psühholoogiliselt lähedane. Tänapäeva defitsiit ei ole mitte betoonehitised ja muusika, vaid on tähelepanu. Peaksime mõtlema teistmoodi - otsime märksõnu, üksikuid märksõnu, mida me läheme Milaanosse tegema. Eesti paviljon ei saa olla mitte ainult hea, vaid ka Eesti inimesed peavad uskuma, et see on hea. EXPO ja olümpiamängud on 2 kohta, kuhu väikesed riigid saavad ilma kvalifikatsioonita. Rahas ei saa kõike mõõta ning EXPO puhul on tegemist kahe asutuse kommunikatsiooniga – sai tea kunagi, millal see emotsioon, mis EXPOl saadi, mõjutab seda valikut tulla, minna, olla või kiita. Seda on väga keeruline mõõta,

heal juhul saab mõõta turistide arvu suurenemist. Vaidlust on tekitanud sihtgrupp. Teine vaidlus on riskiaste - kas tänapäeval on tähelepanu võimalik kõita ilma positiivse kiiksuta. Metsakaamera, kakukaamera – see pani inimesed juba kujunduslikult mõtlema. Tuleb leida mõistlik tasakaal ja suur rahvuslik kokkulepe. Hea algus on see, et mitte midagi ei ole veel valesti läinud.

Rain Laane: Kõik kaitsevad oma valdkonda. IT on kõikjal, aga ei pea otseselt välja paistma. On ta seotud toiduga, on ta seotud filmiga, on seotud kõigega. Hiina kogemuse põhjal – hiinlastel oli meie ITst suhteliselt ükskõik, kuna meie prioriteedid on erinevad. Ei pea Eesti riiki promoma, mis on küll tore, aga teeks IT lahendused toidu ja selliste lahenduste sisse, kus on näha, et inimeste elu läheb paremaks. Hamba pesu - hambahari, millel on küljes andur, mis mõõdab südametegevust, Targa maja kontseptsioon jne. IT on peidus, aga kõik saavad aru, et ilma selleta ei saa.

Raul Rebane: On rida asju, ilma milleta me Eestit kirjeldada ei saa – ei saa kirjeldada Saaremaad kui me ei näita tuulikuid. IT on valdkond ilma milleta ei saa kirjeldada kaasaegset Eestit.

Meelis Niinepuu: *Our food is freedom* -> kontrastsed ideed. Eesti päeval EXPO peatänava ühest otsast teise Balti kett, suveniirid, kus sees *Smell of freedom (success)* või *Flavor of freedom*. Lätil põnev temaatika – mesitaru, ilmselt tulevad nad sinna oma laulupeoga ja mesitaruga ehk hoiavad kokku. Vabaduse looga seoses on üks märksõna meri. Haarata kaasa isikuid, kes teistele on ka teada – Ernest Hemingway lause „Igas sadamas võib mõnda eestlast kohata“. Vabaduse temaatikaga sobib hästi kokku meri. Veetee on meid ühendanud Kreeka, Rooma ja Itaaliaga – Veneetsia klaasi võime endiselt leida väljakaevamistelt rannaküladest või Tartumaalt. Meretee, kaubandustee, vabadus, paadipõgenikud (paadid jõudsid USA rannikule, kus neid ei tahetud vastu võtta ning asjasse sekkus president Truman). Oleme positiivne ja edukas väike riik. Ajalooline teema ei pea alati olema valus või seotud taagaga, vaid me saame jutustada positiivsetest kogemustest, mis on vabadus ja toit. Põhuteater, pehmed väärtused ja meie toit, mille peale esimese hooga ei tule. Toit, mida ma oleme kõik olnud nõus sööma, on kartulikoored.

Raul Rebane: Viimase lugemissoovituseks annan Kaplinski lugu Soomest, Looming nr 5, 2013.

Rain Laane: Kas kaaluti ka Skandinaavia paviljoni minemist?

Andres Kask: Põhjamaade osalus ei ole väga kindel, nad ei ole seda deklareerinud. Soome ja Rootsi ei osale.

Jaan Kelder: Eesti paviljoni asukoht on *next to perfect*. 8 miljoni jaoks olla paremalt teine või siis 12 miljoni jaoks peaaegu viimane, on ideaalne. Omaani ja Venemaa vahel olla on väga hea. See on super võimalus.

Jakob Saks: Üks sihtgrupp peaks olema venelased, sest me oleme paviljoni kõrval, kuhu nad tulevad.

Allan Arias: Küsida itaallaste käest, mille poolest Eesti neile silma paistab ja millega me eristume.

Raul Rebane: Itaallaste jaoks on eriline laudtee soos, see on defitsiit. Üldine kultuurihuvi.

Andres Kask: Itaalia piirkond, kus on kõrgendatud kultuurihuvi, mitte lihtsalt tavatarbija tasemel.

Allan Arias: Esindan keemiatööstuse ettevõtet, mis on võtnud endale sihiks loodussõbraliku keskkonna suhtumise. Mida iganes me teeme, siis mõelda seda, et see meist sügavat jälge maha ei jäta. Kogu tegevus peaks olema keskkonda säästev. Aasias on võtmeküsimuseks, et inimesed mõtleksid rohkem toodetele, mida nad kasutavad. Tegutseme tervislikult ja keskkonda säästvalt.

Erki Peegel: Oluline on, et paviljonist lahkudes jääks ka midagi meelde. Kindlasti tehakse ka paar pilti. Shanghais oli UK paviljon, mille kõik disainiajakirjad panid nr 1, aga sees eriti midagi ei olnud. Ei tasu alahinnata arhitektuuri osatähtsust. Põhja-Itaaliasse disaini müüma minna on julge, samas Põhjamaine looduslähedus, vesi, metsad, vaikus jne müüvad hästi. Samas on mul kirjas Eesti 100, kus on võimalus mõelda 100 aasta taha ja 100 aastat ette. Eeletapp Eesti 100le, mis on siis paari aasta pärast. Looduslähedus - Hannoveris oli juba idee teha kuuskede alla soo. Panna rõhk Põhjamaisele disainile ja arhitektuurile. Kõik maailma disaini- ja arhitektuuriajakirjad teevad oma TOP10, TOP20. Facebookis ja Twitteris on ainult pildid. EXPOlt tuleb meeletu piltide mass ning küsimus on, kas Eesti on ka pildil.

Raul Rebane: Eraldi konkurss tuleb teha pildistamise koha peale. Kui laps tahab pildile minna, on pere kaasas – selle peale käib võistlus.

Erki Peegel: Shanghais olid põrsad, kes on Hiina kultuuris positiivsed.

Marika Jahilo: EXPOle ei ole sattunud. Eelmisel aastal Floriadel. Kui minna, siis peab olema väga hea tiim. Milaano, mis on maailma disaini ja moe pealinn, siis peamegi pakkuma prima disaini ja arhitektuuri. See peab olema hea. Emotsioon saadakse visuaalist. Üks grupp tuli Eestisse selle pärast, et siin oli värske õhk, hea jahe. Laudtee, raba, mets, heinamaa, heinasaad, kadakas, *Welcome to the world's freest (most free) country. Fashion and design*. Hinnatakse inimese võimet teha/luua midagi ilusat.

Raul Rebane: Kasemahl.

Mait Palts: Kasemahlavein.

Indrek Pällo: UK oli eelmisel korral nõelapadi, disainimaailmas oli see väga oluline. *Feeding the Planet* -> mitte ainult toit, aga toidu tootmisega seotud probleemid. Et keskkond ei saaks liiga palju kannatada, keemia, mida kasutatakse, ei oleks kahjulik. Üle- ja alasöömine. Tervislik söömine, Eesti biotehnoloogia lahendused (bakterid), keskkonnasõbralik ka tootmise osas. Mets ja laudtee -> meil on palju metsloomi ja jahipidamist. Ei ole palju kohti, kus saab minna karujahile või mingeid muid metsloomi jahtida. Mööda laudteed minna jõhvikale või pohlale.

Raul Rebane: Eesti mets, kus on pohlad, mustikad ja seened. Mets on nende jaoks eksootika.

Jaan Kelder: Soome paviljon oli vaieldamatult TOP5's. Kõik paneb paika asukoht. 8 miljoni jaoks oleme paremalt teine, siis me ei pea üldse muretsema kui pakume metsa emotsiooni esimesena koos pohlade, mustikate, seente karude ja ilvestega ja see jääb meelde. Miks mitte pakkuda erinevaid emotsioone läbi toidu ja söömise? Kui seda kombineerida metsaga, see, mis meil on olemas, siis sellega võib rahulikult eksperimenteerida. Maailmas on praegu Skandinaavia kokad absoluutses tipus ning miks mitte seda erinevatel perioodidel kombineerida meie kokkadega. Kui me oleks keskel, siis me ei oleks originaalsed. Kui me oleme alguses, siis see töötab. Oluline on meeles pidada, et kõigil inimestel on 5 meelt – põhiliselt töötame nägemis- ja kuulmismeelega, meil on olemas ka hõrk haistmis-, kompamis- ja maitsmismeel ning see on väga oluliselt sellega seotud. Kadakas – teema on oluline ja seda saab nuusutada. Märksõnad - Uus Põhjamaa, kiiksuga – *Modern Nordic, Newest Nordic*. Kogu temaatika, mis puudutab Eesti ajalugu, siis sinna juurde ma liigitaks sellise asja nagu tabeli fetiš (mida elevant minust arvab) – kus me oleme mingis edetabelis, selle võib kusagil väljapääsu juures välja tuua. Kui oleme Skandinaaviast üle tee, siis teha Tallinkile ülesanne Tallinn-Stockholm laevaühendus. Peame looma emotsiooni. Üle 3 fakti ei suuda keegi meelde jätta. Ainus, mis meelde jääb, on emotsioon, see on 5 meelest põhiline. Kui suudame 5 meelest 2-3 ära kasutada, siis see on super. Itaalia fookusgrupp võiks olla enne ja pärast, nii mõõtmise kui ideede pärast. Kui oleme Venemaa kõrval, peab kindlasti olema tasemel meelelahutaja. Looduse ja metsa teema juures rohupilli mängimine, teeme pilti, tule puhka sambla peal. Peab olema sõbralik ja aktiivne sisseviskaja. Meeskond, kes seal on, peab rutiini vältima. Kaasame vabatahtlikke. Adaptiivsus. Ei tohi kasti ära kukkuda.

Indrek Pällo: Londoni olümpiamängudel oli põhiteema atmosfäär, inimesed tegid kogu selle olemise nii meeldivaks. Säästlik eluviis, me ei tegele raiskamisega.

Jaan Kelder: Emotsioon, 5 meelt, *Newest Nordic*, adaptiivsus, kiire muutumise võime kohapealsetele oludele sõltuvalt ilmast, sõltuvalt rahva liikumisest, sõltuvalt hetke emotsioonidest ja tujudest, kohalik meeskond. Turistid -> Estonian Air lennuühendus.

Andres Kask: Kui me EXPO väga hästi teeme, siis võib-olla taastub see lennuühendus.

Elena Natale: Kui on pikad järjekorrad, siis paneme jalgrattad sinna -> paviljoni tarvis elektri tootmine. Lastele see kindlasti meeldib ja see on ka tervislik.

Raul Rebane: Ärge kartke sõbralikku laenamist, selle peal baseerub maailma filmikunsti muusika.

Erki Peegel: Venemaal oli Shanghais lastele mõeldud looduspark. Oli mõeldud loodusele ja et lastel oleks midagi teha. Igal juhul nutikas lähenemine.

Mari-Liis Kapustin: Eesti pind üks parimaid, kaubanduskeskustes soovitud koht, väikesed pakkujad soovivad olla suurte kõrval. Vaateaken peab olema atraktiivne, mis tõmbab tähelepanu – IT, innovaatilised ideed. Inimesed peavad olema eriti atraktiivsed. Ei pea olema eestlased, aga äkki Eesti venelased, kes julgevad kõva häälega rääkida ja lapsi sisse kutsuvad. Peamine klient on tore itaallane, kes on *powerit* täis, energiline ning paneme talle vastu inimese, kes julgeb oma toodet müüa.

Jaan Kelder: Kindlasti me leiame aktiivseid ja elurõõmsaid eestlasi teenindajateks, aga miks mitte kasutada ka kohalikke itaallasi. Meil on kasulik näidata ennast sümbioosis Venemaaga, aga eristada ka seda vee peale joonistatud piiri, kus on mõistlik hoida seda eristavat joont.

Mari-Liis Kapustin: Vaateaken, lapse sinna meelitamine. Itaallasi toob sinna mood ja disain ning peame seda näitama. Kris Sooniku, Reet Ausi riided teenindajatele selga. Kui pikk tee on parklast? 100m või 500m? Näiteks kaubanduskeskuse peauksest sisse astudes, siis need esimesed poed jäävad nõ selja taha, siis see sisseviskaja ja Tallinki idee on hea.

Jakob Saks: Vene sihtrühmale tähelepanu pööramine. Tuleb julgeda provotseerida, kõige hullem on olla normaalne. Mis on saanud maailmast aastal 2020? Toit? Vabadus? Maailma rahvastik? Kust nad süüa saavad? Mis on immigratsioon? Siis saame mõelda, mis 2015 toimub. Suund mõtlemisele, mis siis on. Kas Eesti ettevõtted saavad seal tööd? Kogu ehitamine ja infosüsteemid, materjalid, looduslikud materjalid, rookatus. See võimalus peaks meil olema välja kaubeldud. Kandev tala on Eesti looduselähedus: eestlased kui prussakad, loodusega ühendus (me teeme kõik ise), inimesed saavad teha moosi (lusika voolimine, leiva tegemine). GMO vastane kampaania maailmas, mis meil sinna vastu on panna. Eestlaste kaks kõige suuremat muret on olnud: 1) kust süüa saada ja 2) kuidas kaalust alla võtta. Lähme müüma emotsiooni. Kokad hea meelega võtavad

vahetustega oma rolli paari nädala kaupa. Metsalood, legendid. Veljo Tormise Eesti balaadid. Varjatud IT – raba-net, läbi lahenduste. Religioon – me ei ole kunagi sakslastelt võtnud omaks ristiusku nagu nemad seda ette nägid, meile on jäänud see looduse usk, taara usk, paganism. 70% Eesti perekonnanimedest on metsaga seotud. Üks materjali mõte, *re-board* (vanapaberist tehtud kärgplaat, mis on erakordselt tugev), loodussõbralik.

Jaan Kelder: Religioon on Itaalias sisus või vormis oluline – jumalik rahu.

Mait Palts: Sihtrühm – ei usu, et Itaalia tavakodanike ja ettevõtjate osakaal on nii suur. Turistide osakaal maist septembrini on äärmiselt suur. Paljud autoga. Kuumus, otsivad jahedat. Hindad vett ja jahedat. Päeval kui on 30 kraadi sooja, siis süüa eriti ei tahaks, vaid jookis midagi – veini või vett ja hoitakse varju. Ei peaks ainult Itaaliale keskenduma, vaid Euroopale tervikuna. Tulevad karavanidega vee äärde. Vene turiste on seal väga palju. Vaadata üle Arengufondi uuring, kuhu majandus suundub. WiFi peaks kindlasti olemas olema – leiad varjulise koha, võtad midagi juua ja saad puhata. *Nordic siesta*.

Jaan Kelder: Hannoveris Eesti porgand/kuused toimisid. Holland, ei mäleta ühtegi toodet Hollandist, aga see oli 5 korruseline võimas ehitis ülivõimsatel tammetaladel, tulbid, tiigid, vesi. Soome, läksid sisse, oli mets, linnulaul. Island -> spiraal, all oli geiser, tooteid ei olnud kusagil.

Andres Kase kokkuvõte.